

LLEISIAU O LAWYR Y FFATRI / VOICES FROM THE FACTORY FLOOR

Ffatri Slimma-Dewhirst, Llanbedr Pont Steffan (1970 – 2001)

Cyfwelai: VSW009 Helena Gregson

Dyddiad: 27.11.13

Cyfwelydd: Susan Roberts ar ran Archif Menywod Cymru

There is an English summary at the end of the Welsh text

00.00.24: Gofynna i eich enw llawn chi'n gynta?

Helena Gregson.

00.00.33: A beth yw'r dyddiad geni?

24.1.55

A ble gesoch chi'ch geni?

Gatre ar y ffarm yn Cwmann.

A beth o'dd eich tad yn neud?

Ffarmo. A fi yw'r ifanca o saith o blant.

Jiw, bechgyn, merched?

Dwy wha'r a pedwar brawd.

Chi o'dd y babi te?

Fi o'dd y babi.

Beth o'dd Mam yn neud 'da chi?

Gwasanaethu o'dd hi, morwm o'dd hi cyn priodi, a wel sdim eisie gofyn beth o'dd hi'n neud wedyn. O'dd digon o waith 'da ddi'n magu saith o blant yndo'dd e?

Pwy fath o ffarm o'dd hi?

Da godro o'dd 'da ni. A defed a pethe fel 'na. O'dd tad a mam 'yn nhad, ar y ffarm cyn 'nny, wedi bod yn y teulu ers blynydde, a cymerodd 'ym mrawd i drosto wedyn ar ôl i nhad i farw, a wedyn mae'i fab e 'na nawr.

00.01.24: Ma' fe dal yn y teulu te?

Dal yn y teulu. Ody ma' fe neis, fi'n ca'l mynd gatre, fi'n galw fe gatre o hyd achos fan'na ges i'n geni a magu am ddeuddeg mlynedd ife.

00.01.35: A ble ethoch chi i'r ysgol?

Yn Llambed.

Ysgol fach yn Llambed ife?

Coedmor yn gynta yn Cwmann, a wedyn i Ysgol Llambed wedyn. A bennu fanna yn fifteen, dim diddordeb yn yr ysgol o gwbl.

O'ch chi'n teimlo'n eitha parod i adael te?

Yn barod, o'n. O'n i ddim yn lico'r ysgol. Gwaith llaw o'n i'n lico, dwylo. O'dd dim lot yn y pen. Ond 'na fe, sdim pawb yn gallu gwnïo wedyn o's e?

Nago's. Yn gwmws. Gethoch chi rhywfaint o waith fel 'na, gwnïo'n ysgol, chi'n gwbod.

O'n nhw'n dysgu chi'n ysgol?

Ychydig iawn, ond o'n i, chi'n gwbod o'dd dim television 'da ni amser o'n i'n blant ne' lectric na dim byd. O'dd machine bach gwnïo 'da fi, so 'na beth o'n i'n neud bob dydd Sadwrn o'dd troi coleri i brodyr fi, cryse, sheets wedyn, torri rheini trw'r canol os o'n nhw wedi mynd yn wan a joino'r tu fas, a o'dd y shïten yn para cwpwl o flynydde wedyn yndyfe?

00.02.28: O'ch chi'n berson handi i gael o gwmpas.

A patsho a pethach fel 'na. Wel, o'n. O'n i'n joio neud e, chi'n gwbod ife.

Ond o'dd rhywun wedi'ch dysgu chi?

Na.

Wedi pigo fe lan. O'dd ych mam wedi dangos y ffordd i chi?

Wel, o'dd mam yn gorfod gwnïo achos pan o'n i, wel o'dd saith o blant a dad ontife. So o'n i'n naw, so patsho a pethe fel 'na, chi'n gwbod, o'dd rhaid neud e. Ers slawer dydd o'n i ddim yn towlu dim lot pyr'nny a even y zip, os o'dd y trwser wedi mynd yn rhacs, o'ch chi'n datod a cadw fe i roi yn, os ele zip. Ne' torri bwtwne off popeth. O'dd dim byd yn ca'l mynd i'r bin heb, cadw pob bwtwm ers slawer dydd dofe.

00.03.03: O'dd mam yn neud yr un peth 'da fi. O'dd bocs bwtwne 'da ddi.

Na chi.

Ond iwsodd hi byth ohonyn nhw, ond o'n nhw 'da ddi.

Fi' gwbod, fi'n gwbod. O'n i'n joio neud e, chi'n gwbod ac amser des i wedyn yn 14, 15, dechre mynd mas, o'n i'n mynd lan walle, o'dd whiorydd fi, y ddwy ohonyn nhw lot yn henach na fi. A falle torren i ffroc, hen ffroc i'n wha'r lan yn sgert i fynd mas ar nos Sadwrn chi'n gwbod. Wel, o'dd dim arian 'da ni i brynu dillad, yntefe, fel ma' pobol ifainc nawr, a ni'n gwerthfawrogi fe dofe.

00.03.33: O'dd yr un deleit gyda'ch mam te, ne jest neud e achos bod rhaid?

Na, o'dd tipyn o deleit 'da mam yntefe, ond, a'r wha'r arall wedyn, cwcan ma' hi. So hi'n lico gwnïo o gwbl, ma'n od yntefe.

Ma' rhywbeth wahanol ynddon ni i gyd o's e?

Ody.

00.03.50: A pan o'ch chi ar fin gadael ysgol o'dd syniada 'da chi beth o'ch chi moyn neud?

Wel, na. O'dd 'yn nhad wedi marw a ar hyd y plentyndod o'n i'n gweud mai nyrs o'n i'n mynd i fod. Ond o'dd 'yn nhad mor wael yn yr ysbyty, amser o'n i'n thirteen, buodd e'n unconscious am tri mis a pethe fel 'na. A o'n i'n mynd i drafeilu i'r hospital bob dydd, a penderfynes i na, it's not for me ondyfe. O'dd smell y hospital a popeth yn dod nôl ag atgofion am 'yn nhad ontyfe. So wedyn wedes i 'tho mam, fi'n bennu ysgol amser fi'n fifteen achos o'dd dim income 'da mam. O'dd mam ddim yn gallu gwitho, o'dd 'i chefen hi'n dost. Originally, o'dd chwa'r fi wedi bod yn gwitho'n Boots y Chemist a wedodd hi, 'O, ga i job i ti. Fel 'na o'dd hi 'slawer dydd. Who you know ontyfe. 'Ga i job i ti yn Boots y Chemist'. Reit, ffein. So a'th application mewn fan'na, a o'dd ffrind 'da fi'n ysgol o'dd hi'n mynd i ga'l interview yn Slimma, y ffactori yn dre ondyfe, a wedes i 'O 'daf i 'da ti'. So elon ni lan a gethodd y ddwy ohono ni job. A es i gatre a gweud 'tho mam. O'dd mam ddim yn hapus iawn, achos wedodd hi, 'Os nag wyt ti'n lico fe bydd dim byd 'da ti i gwmpo nôl ar. So ti wedi treial un exam, na dim byd ontyfe'. Achos o'n i'n bennu yn, o'n i'n fifteen yn January. O'n i'n bennu yn Pasg wedyn. A dechre yn y ffactori. Lle dylen i fod yn cymryd, beth o'n nhw pyr'nny? GCSEs wy'n credu ontyfe? [Lefel O]. Cymeres i ddim o reina wedyn. O na, o'n i'n mynd. So, off â fi, a es i i'r ffactori, a wedodd mam, 'Paid ti â dod gatre fan hyn a gweud bod ti ddim yn lico fe, achos bydd dim byd 'da ti i gwmpo nôl arno'.

00.05.20: O'dd hi eisiau chi aros 'mla'n yn ysgol?

O'dd. O'dd hi moyn i fi ga'l addysg bellach ontyfe. A diwrnod ar ôl i fi ddechre'n Slimma da'th llythyr o Boots y Chemist yn cynnig job i fi. Ond o'dd e'n too late wedyn. O'n i wedi dechre'n Slimma a fan'na bues i am bues i am thirty two years.

00.05.34: Pan ethoch chi lan i Slimma gethoch chi rhyw fath o interview neu o'dd prawf ne' rhwbeth i ddangos bod chi'n gallu neud y gwaith?

O'dd, o'dd. O'dd, o'dd. Oeddech chi, o'dd fel pishin o bapur, a lein arno fe, a wedyn o'ch chi'n gorfod, fel machine test, o'dd fel sech chi'n meddwl, sgwigl ar y papur ac o'ch chi'n gorfod controlo'r machine i, y nodwydd. O'dd dim ede'n y nodwydd. A mynd rownd y twlle, neud twlle bach ar ben y llinell, a pethe fel 'na chi'n gwbod.

O'ch chi'n gallu neud e?

O'n. Jiw, jiw o'n.

Yn rhwydd ife?

Wel, o'n i'n ddigon cyfarwydd a iwso machine chwel ife.

Beth am ych ffrind wedyn te?

Do, do. O'dd hi â eitha diddordeb mewn gwnïo hefyd chwel ontyfe,

00.06.10: Wedyn beth o'dd y swydd o'ch chi wedi ca'l? Machinist?

Jest basic machinist. Chi'n gwbod o'dd e lan i chi wedyn beth o'ch chi'n neud ontyfe. Chi'n gwbod o'dd digon o ddiddordeb 'da fi. O'n i bytu bod, wel ar y diwedd, o'n i'n gallu iwso pob machine o'dd 'na. Chi'n gwbod.

00.06.24: Beth o'ch chi'n gwbod am Slimma cyn mynd 'na te? Chi'n gwbod, o'dd y ffatri'n y dre.

O’dd, o’dd. Jest tu allan ar yr hewl Tregaron fan’nna. Wel, o’n i’n nabod rhai o’r merched o’dd yn gwitho ‘na. Four and a half days o’dd e. Fel dydd Llun, dydd Mawrth, dydd Mercher, dydd Iau a bennu amser cino dydd Gwener, ne’ amser te dydd Gwener a o’dd y pai yn dda. Rhyw, fi’n credu, sen i wedi whileo ma’ ‘da fi, fi’n credu bytu deg punt yr wthnos o’n i’n ca’l. Ond jiw, jiw, o’dd ‘na’n arian da pyr’nny chwel. Nineteen Seventy ontyfe. O’dd hwnna’n gwd arian chwel.

00.06.59: Beth o’ch chi’n neud â’r arian te?

Hala fe fwy. Chi’n gwbod, fifteen, yntyfe. O’n i’n mynd mas, mynd mas â punt pyr’nny chwel. A fi’n cofio o’n i’n yfed, yn mynd i dafarne’r dre yn fifteen, sixteen. A o’dd punt yn ca’l one and ten yn yr hen arian, o’dd Ponies. O’n i’n ca’l cwpwl o reina a cadw two and six yn y back pocket i dalu i fynd mynd i’r dans wedyn. A o’dd punt yn ca’l gwd nosweth yntyfe.

00.07.27: Chi’n cofio pwy flwyddyn dechreuoch chi ‘na?

Saith deg.

00.07.35: Ydych chi’n cofio’r pay packet gynta gesoch chi, arian yn ych llaw fel ‘na, shwd o’ch chi’n twmlo?

Excited i ga’l arian i’n hunan. Achos fel o’n i’n gweud, o’dd ‘da ni wastod bwyd ar y ford gatre ond o’n i byth yn gyfoethog te, ar ôl colli ‘nhad. Wel, sa i’n cofia nhad â iechyd da eniwê. A erbyn hynny o’n i wedi symud lawr i dŷ bach yn y pentre, chi’n gwbod a dim ond mam a fi a’m mrawd o’dd ondyfe. Chi’n gwbod, amser o’n i’n blentyn, jest cyn i dad marw, o’dd e’n ca’l Sickness, rhyw ddeg punt ife yr wythnos, a o’dd e wedi safio i fi ca’l gitâr a wedi talu fifteen pound am gitâr. Wel, chi’n gwbod, o’dd hwnna’n lot o arian i dalu am gitâr. O’dd e’n wthnos a hanner o wages o’dd e.

00.08.20: O’ch chi’n gorfod rhoi peth gatre wedyn?

O’n i’n helpu mam, o’n. Chi’n gwbod, dim ond fi a’m mrawd o’dd gatre dofe. A o’n i’n helpu mam â bwyd a pethe fel ‘na ontyfe?

00.08.31: Chi’n cofio’r diwrnod cynta dechreuoch chi ‘na?

Dim llawer, nadw. Nadw, achos o’dd e bach yn, sa i’n gwbod. O’ch chi’n mynd mewn a o’dd dros gant o bobol yn gwitho ‘na. Sŵn y machines a enwedig i ferch ffarm, o’n i mewn drw’r amser a sŵn machines drw’r amser. Chi’n gwbod ‘da fi ar y ffarm o’n i’n joio bod mas ar y ffarm dofe. O’dd e’n dipyn o sioc i’r system ontyfe.

Fi’n siwr. Beth yn gwmws o’n nhw’n neud ‘na?

Trwser i o’n i’n neud, wel i gyd fi’n credu i Marks and Spencers.

00.09.02: Ife rhai dynon ne’ menywod?

Menywod mwya’. Ie.

A pa fath o drwser o’n nhw wedyn. O’dd ‘na zips a pethe ynddyn nhw?

O’dd dim dal. Pob range ondyfe. O’n i’n enjoio fe a cwmni da ‘na, a merched a lot o hwyl ontyfe, er bod ddim lot o amser i ni ca’l enjoio achos o’dd e gyd piece work, a o’dd rhaid i chi neud ych targets ne bydde dim werth i chi fynd mewn, chi’n gwbod, ar basic pay ontyfe.

00.09.24: O’ch chi’n ca’l ych talu yn ôl faint o’ch chi wedi’i neud?

O, ie, ie, ie. Ie, ie, so many, wel, minutes i neud pob peth chwel ife.

00.09.33: Pam o’ch chi’n dechre’ ‘na wedyn o’ch chi yn dipyn o egspert ar wnïo beth bynnag, ond o’dd rhywun yn dangos i chi beth o’ch chi fod i neud?

O’dd, o’dd. O’dd training instructors, sawl un chi’n gwbod ontyfe. O’n nhw’n penderfynu, pwy, beth o’ch chi moyn, wahanol sgilie i wahanol jobyn chi’n gwbod ontyfe. A chi’n gwbod, os o’ch chi’n eitha da o’ch chi’n neud zips, ne’ rwbeth fel ‘na, ne’ os och chi ddim cystal byddech chi’n mynd ar Batac (?) machine, which o’dd yn awtomatig a jest rhoi y trwser mewn a o’dd popeth arall yn neud drosto i chi, chi’n gwbod ontyfe. O’dd dim lot o sgilie. O’dd wahanol lefel o sgilie ontyfe.

00.10.07: Ond o’dd y bobol yn ca’l llai o arian wedyn?

Na, o’dd eu targets nhw, o’dd targets ‘da chi chwel, chi’n deall. O’dd rhywun ar work study yn dod rownd a gweud chi’n gorfod neud so many mewn awr, o bopeth chi’n gwbod, ontyfe.

00.10.22: O’dd ‘u targets nhw’n uwch te? O’n nhw’n gorfod neud mwy ohonyn nhw o’n nhw?

O’dd, o’dd.

00.10.29: O’ch chi’n gweud bod chi’n nabod bobol ‘na cyn ‘nny, o’dd unrhyw un o’r teulu ‘na?

Na, na. Neb o’r teulu. Jest merched ysgol a pethe fel ‘na ontyfe. Chi’n gwbod, ‘na’r unig le yn Llambled rili, ontyfe, lle mowr, ontyfe.

Pwy o’dd bia’r ffactori te? O’ch chi’n gwbod pwy o’dd y bosys?

Slimma, a wedyn a’th e’n Dewhirst fi’n credu. Slimma o’dd e pan ddechreues i a wedyn a’th e’n Dewhirst. Marks and Spencers o’n i wedi bod yn neud y gwaith i ar hyd y blynydde o’n i ‘na. Dim ond i nhw o’n i’n neud a o’n nhw’n keen, chi’n gwbod. O’dd safon y gwaith yn gorffod bod yn sbot on.

00.11.06: Pwy o’dd yn sieco fe te?

O’dd checkers ‘da chi, o’dd, o’dd.

O’ch chi’n ca’l ambell i beth nôl?

O jiw, jiw, o’ch. Jiw, jiw, os o’ch chi’n neud leg seams falle bydde twll ‘da chi, byddech chi’n mynd mor ffast, bydde twll yn y go’s a byddech chi’n gorfod ail neud e a pethe chi’n gwbod ontyfe.

00.11.21: O’n nhw’n itha strict ymbytu pethe fel ‘na?

O’n. Quality. Keen iawn.

00.11.28: O’ch chi’n gweud bod e’n swillyd ‘na, beth oedd yr impressions erill sydd gyda chi o’r ffactri. Chi’n gwbod, o’dd e’n fowr, o’dd e’n ole, o’dd e’n lan?

O’dd, o’dd. O’dd e’n iawn. A o’dd cantîn bach neis ‘da ni i ca’l cino ‘na. Er hanner awr, deg munud yn y bore, a hanner awr i gino, a deg munud y prynhawn, ‘na i gyd o brêcs o’dd. A chi’n gwbod, dependo shwd o’dd hi’n mynd, o’dd rhaid i chi pen lawr a gwitho trw’r dydd a’r tickets a chi’n gwbod, o’dd dim lot o amser. O’ch chi ffaelu enjoio ond o’dd e yn bleserus achos o’ch chi fel teulu, chi’n gwbod. Os o’dd rhywun yn hapus, o’dd wastod hen party, neu birthday party, neu rwbeth. Os o’dd chi whant mynd ontyfe, o’dd e’n gwd.

00.12.12: O'ch chi'n gwitho yn yr un lle trw'r amser? Chi'n gwbod, o'dd ych machine chi fan'na a fan'na o'ch chi?

Wel do, ond chi'n gwbod fel o'n i'n gwella, sgiliau gwitho ontyfe, bues i wedyn fel yn 'floater' o'n i'n galw fe. O'n i'n mynd rownd, gwedwch. Oce, falle bydde rhywun ddim mewn 'ma ar zips heddi. Oce, elen i i neud y zips wedyn am diwrnod. Falle diwrnod ar ôl 'nny, so and so, rhywun arall off ar 'waistbands'. 'Ti Helena'n gwbod shwd i neud 'na'. Chi'n gwbod, o'dd e'n eitha flexible fel 'na. Ond chi'n gwbod 'na beth sydd wedi dod 'mla'n â fi i galler neud y ... O'dd e'n ysgol dda i fi, neu bydden i ffaelu neud y job fi'n neud heddi. Chi'n gwbod.

O'ch chi 'di neud sawl peth?

Chi'n gwbod, o'n i'n gallu iwso pob machine o'dd 'na.

O'dd lot o bobol erill yn gallu neud 'na?

Na, dim fel 'nny, na.

Fel o'ch chi wedi pigo'r sgiliau 'na lan?

Wel, diddordeb chwel ontyfe.

O'n nhw ddim wedi hala chi ar gwrs ne rwbeth, ne dangos i chi

Na, na. Jes diddordeb yn y gwaith chwel ontyfe. O'n i'n joio fe.

Pwy amser o'ch chi'n dechre yn y bore te?

Hanner awr wedi saith i cwarter i whech. Ond wedyn o'n i'n bennu amser cino dydd Gwener wedyn.

Fel o'ch chi'n mynd i'r gwaith?

O'dd bys yn dod o Llandyfri, a pigo ni lan. Minibus fach.

Bys y gwaith o'dd hwnna?

Ie, o'n nhw'n syleio hwnna. Wedyn bues i'n mynd â'r car. Bennodd hwnna achos agoron nhw ffactri fach yn Llandyfri. Ond stopodd y bys wedyn achos o'dd bobol Llandyfri obviously'n mynd i witho'n y ffactri fach yn Llandyfri. So o'n i'n gallu gwitho erbyn 'nny. Prynes i car am thirty pound. A o'n i'n ca'l tri galwn o betrol am bunt yn y dyddie 'na.

Beth o'dd y car, chi'n cofio?

A35. Mam annwyl. 'Na fe.

O'dd e'n tano'r y bore?

O'dd, o'dd. O'dd e'n mynd â fi'n iawn, o'dd.

00.14.02: Gallwch chi jest disgrifio diwrnod o waith i fi te?

Wel, o'n i'n treial mynd mewn mor gynnar â gallen i. Os o'n i'n gwbod bod fi ar certain job o'n i'n dechre cyn hanner awr wedi saith i cal, o'dd tickets 'da chi wedyn, chi'n gwbod y time sheets 'da chi i ca'l cwplwl 'mla'n chi'n gwbod, i neud ych targets chi'n gwbod. O'n i'n gwbod faint o'dd rhaid i fi neud mewn diwrnod. Chi'n gwbod amser o'n i ar hems, fi'n credu, o'dd rhaid i chi neud bytu pedwar cant o hems, o drwseri mewn dwy awr. Chi'n gwbod in bundles of twenty, ontyfe, neu fifteen ontyfe. So o'dd rhaid i chi bod yn go shifftys wrthi.

00.14.38: O’ch chi’n gallu neud mwy ‘na’r targets o’n nhw wedi gosod i chi?

Dim lot. Sen i’n gallu neud y targets, o’dd y wages wedyn fel, chi’n gwobod, o’ch chi bach above y basic wedyn, so o’dd e werth e te ontyfe.

00.14.52: O’dd rhai ffaelu neud ‘u targets?

O’dd. O’ch chi’n treial ca’l rhywun i helpu nhw wedyn i ddangos ble o’n nhw’n mynd yn rong. Handling ne pethe fel ‘na. Ne’ falle bod rhywbeth yn rong ar y machine. Ne’ chi’n gwobod, o’dd e yn tyff.

00.15.06: Shwd o’ch chi’n twmlo bod chi’n gwitho ‘na, chi’n gwobod?

Wel, o’n i ddim yn gwobod gwell o’n i. O’n i ddim yn gwobod gwell. Nawr ni yn. Ond dim pyr’nny. Ar y pryd o’dd dim, fel o’dd mam wedi gweud, ma’ rhaid i ti stico ati, achos o’dd dim swydd arall i ga’l.

Ond o’ch chi’n gweud bod chi’n hapus ‘na?

O’n i yn hapus ‘na, o’n. Achos o’n i ddim yn gwobod gwell ontyfe. Nawr, ma’ fe’n wahanol fan hyn. Fi’n neud, sort of, yr un gwaith, ennill gwell arian a cymdeithasu yr un ffordd a pobol, gweld rhywun, gwyneb wahanol pob dydd.

00.15.33: Ond ych chi’n gwitho ar ych liwt ych hunan nawr, smo chi yn gweld cymint o bobol â byddech chi, gwedwch yn y dyddie o’ch chi’n y ffactri. O’ch chi’n siarad ...

Ond o’dd dim amser ‘da chi i siarad â pobol ‘na wedyn, yn y gwaith, o na, allech chi byth â mynd off y machine i gloncan ne bydde’ch target chi mas trw’r ffenest. Dim ond amser cino. A chi’n gwobod, cymdeithasu penwthnos ne’ yn y nos os o’ch chi’n mynd mas ontyfe.

00.15.57: O’dd unrhyw drips ne’ unrhywbeth fel ‘na?

O, jiw, o’dd. O’dd, gwd. A o’n i’n neud partis Nadolig a dinners. O’n i’n ca’l, fel o’n i’n gweud o’n i’n gweud gwd hwyl chi’n gwobod, ontyfe.

00.16.05: Pwy o’dd yn trefnu hwnna te?

Fel o’dd Social Committee ‘da’n ni wedyn, yn trefnu pethe fel ‘na.

Nage’r gwaith ‘i hunan o’dd yn trefnu fe?

O’dd Social Club gyda ni chi’n gwobod, ontyfe. Fel fi’n gweud, o’dd e’n gwd chwel ontyfe.

00.16.20: O’dd adeilad fel Social Club neu jest y bobl y Social Club chi’n meddwl?

Yn y ffactri.

O’dd dim actual lle.

Na, na, na. O, nago’dd. Fel yn y cantîn o’n i yn ca’l, os o’dd rhywun â plant neu grandchildren neu pethe fel ‘na, o’dd parti Nadolig a Santa’n dod ‘na. Chi’n gwobod o’dd hwnna’n gwd, neu fel diwrnod diwetha gwylie haf a Nadolig wedyn, lawr yn y rygbi clyb o’n ni gyd yn cwrdd a ca’l disgo a pethe fan ‘na wedyn ontyfe. Joio chwel.

O, le o’dd rhan fwya’r bobol yn dod te o’dd yn gwitho ‘na?

O’n nhw’n dod o Llambod, Llanybydder, Llandysul, Tregaron, Aberaeron.

Ife menywod o’dd ‘na fwya ne’ dynon?

Na, menywod mwya ond yn y diwedd o’dd rhai bois yn dod a gwnïo ar y machine. Ar y dechre menywod o’dd rhan fwya’ ontyfe. Ambell i ddynd ond o’dd mwy o ddyndion yn dod ar y diwedd, yn y blynydde diwetha aton ni te.

O’dd menywod priod yn gwitho ‘na te?

O’dd. O’dd. O’dd. Wel, bues i’n lwcus achos ges i fynd wedyn, amser ges i plant, ie, yn 1982 gath Lyndon ei eni, ie. Ges i ar ôl fe wedyn, bytu, maternity leave wedyn, ges i fynd nôl fel part time wedyn. Ne’ fito mewn gyda nhw, rhyw dri diwrnod. Tri diwnod o’n ni ne’ os o’n nhw’n despret gwedwch, ffone nhw fi’n bore, ‘gweitha extra diwrnod, sneb ‘da ni i neud y jobyn hyn’. So os o’dd rhywun ‘da fi i edrych ar ôl y plant wedyn, o’n i’n mynd mewn extra diwrnod, chi’n gwbod. O’n nhw’n deg iawn fel ‘na i fi ife.

Ond pan o’ch chi’n ca’l y plant, o’ch chi’n cwpla wedyn o’ch chi?

Na, maternity leave chwel ife.

A wedyn o’ch chi’n penderfynu wedyn os o’ch chi eisiau sefyll ‘mla’n ne bido?

Ie. Fi’n cofio ges i bwnshyn o rosys mowr. Wel, o’n i’n llefen. A o’dd e fod yn amser hapus achos o’n i’n bennu i ga’l plentyn ontyfe. Ond jest dim mynd i gwaith a pethe chi’n gwbod, achos o’n i’n joio fe dofe.

00.18.26: O’n i’n mynd i ofyn i chi os o’ch chi’n ca’l, o’n nhw’n encourago chi i fynd, fel o’ch chi’n gweud, o’ch chi wedi ca’l job, jobsys fel ‘floater’ yn mynd o gwmpas. O’n nhw’n encourago pobol eraill i neud hwnna?

O’n.

Ne’ neud jobs gwahanol o fewn y ffactri?

O’dd. Bues i’n supervisor wedyn chi’n gwbod, ontyfe. Chi’n gwbod o’dd y managers yn galler gweld pwy o’dd yn suitable i’r jobs a pethe fel ‘na ontyfe. Chi’n gwbod bues i lan yn Llundun wedyn, gyda’r ffactri, i Marble Arch, un o’r managers a fi a supervisor arall, i ga’l gweld fel o’n nhw’n neud y tests ar y defnyddie a pethe fel ‘na.

00.19.03: O’dd ffactri arall lan fan ‘na o’dd e?

Na. Ond o’dd HQ lan fan ‘na, chi’n gwbod yn Marble Arch ontyfe. O’dd e’n ddi-ddorol i weld ‘na ontyfe. Ambell i gwrs fach fel ‘na ontyfe.

Wedech chi i’r rhai o’dd yn fodlon gwitho o’dd modd i chi ddod ‘mla’n, chi’n gwbod?

O, o’dd. O’dd, o’dd, o’dd, o’dd. Wel, o’dd ‘yn ffrind, aeth hi ‘mlaen i fod yn manageress ‘na, chi’n gwbod. Hi o’dd y manageress pan bennon ni nawr, a gath hi fynd mas ‘da’r cwmni i Morocco wedyn achos o Llambod, pan gaeodd Llambod, deuddeg mlynedd yn ôl elon nhw mas i Morocco, a gath hi contract tair blynedd mas fan’na ond o’dd e’n iawn iddi hi fynd achos o’dd hi ddim yn briod na plant na dim byd chi’n gwbod ontyfe. Bydden i ddim wedi even meddwl ymbytu mynd ond bues i draw gyda hi fan’na sawl gwaith chi’n gwbod. Do. Nelon nhw brogram, ‘Taro Naw’ ne rwbeth, deuddeg mlynedd yn ôl.

O’dd e siwr o fod yn rhyfedd iddi fynd o fan hyn i mas fan’na.

O’dd, o’dd. O’dd e’n wahanol. Ond fan hyn, beth o’n ni’n ca’l – five pound forty an hour amser bennon ni a fan’na forty five pence an hour o’n nhw’n ca’l.

‘Na pam o’n nhw wedi mynd ife?

Ie. O'n nhw siwr o fod wedi mynd o fan'na nawr. Ma' fe wedi mynd yn rhy ddrud. O'n nhw'n ciwo lan yn y gât am jobs 'na. A o'dd good working conditions gyda nhw. Air conditioning a popeth fel 'na. O, o'dd.

00.20.17: Bydde gofyn bod air conditioning mas fan'na bydde fe.

Fi'n falch, bues i draw cwpwl o withe ati. O'dd e'n neis.

Shwd o'ch chi'n twmlo am y cyflog te? Am y pai, o'ch chi'n twmlo bod e'n deg?

O'dd e'n gwd, o'dd. O'dd. Ond o'dd e'n waith caled. O'dd unrhyw un sydd wedi bod yn gwitho yn ffactri fel Slimma, o'dd dim ofan gwaith arnyn nhw. O'dd rhaid iddyn nhw witho.

00.20.39: O'dd rhai ffaelu neud y gwaith te?

O'dd. Wel, ...

A beth o'dd yn digwydd, achos ma' rhai pobol mwy practical neu'i gilydd os e?

Ie.

Ma' rhai pobol jest ffaelu dod i ben â pethe.

Either o'ch chi'n ca'l y sac ne o'ch chi ddim yn ca'l. Chi'n gwbod o'n nhw'n neud y tests 'ma arnoch chi cyn bod chi'n dechre, and if you weren't suitable, chi'n gwbod os o'ch chi'n really, really slow, falle bydden nhw'n gweud bod chi ddim yn suitable i'r gwaith eniwê. Ontyfe?

00.21.05: A wedyn 'nny, pwy flwyddyn briodoch chi wedyn te?

Wow, nawrte. Let's think.

Dylech chi gofio hwnna.

Fi'n gwbod. Seventy nine.

A gario'ch chi mla'n i witho 'na wedyn?

Do, do, do.

O'dd Undeb 'da chi 'na?

O'dd. Bues i'n shop steward unwaith 'fyd.

Dofe?

Do.

Pwy Undeb o'dd e te?

Tailor and Garment Workers. Ontyfe, ie.

A fel o'ch chi'n ca'l ych neud yn shop steward?

Merched, members yn foto chi mewn ontyfe, ond pan ges i blentyn wedyn a part time, bennes i fod yn shop steward wedyn achos o'dd rhaid i chi fod full time. Chi'n gwbod, o'dd rhaid bod chi 'na drw'r amser i fod yn shop steward chwel ontyfe.

00.21.56: A beth o'dd ych rôl chi fel shop steward? Beth o'ch chi'n gorfod neud?

Wel, unrhyw broblem, chi o'dd yn siarad â'r managers a pethe fel 'na.

00.22.04: Pwy fath o brobleme o'dd yn codi te?

Wel, rhywun ddim yn meddwl bod nhw'n ca'l 'i trin yn deg a pethe fel 'na, wages, newid orie gwaith, chi'n gwbod. Fi'n cofio, gelon ni haf twym ,twym, twym unwaith. O'dd hi'n terrible 'na so wedyn diseidon ni, a o'dd yr Union, a newid orie gwaith. O'n i'n dechre pump, neu whech o'r gloch y bore wedyn a o'n i'n ca'l mynd gatre erbyn, o'dd hi'n mynd yn dwym iawn, iawn wedyn, chi'n gwbod. Rhyw bethe fel 'na. Pethe mân fel 'na, dim byd seriws ontyfe.

00.22.35: O'ch chi'n teimlo bod y bosys yn deg? O'n nhw'n bobol o'ch chi'n gallu mynd i siarad â nhw?

O'n. Approachable. O'n.

Pwy o'n nhw te? O'n nhw'n bobol leol? Ne bobol o bant?

Na, pobol o bant o'n nhw, rhan fwya' nhw, ie. O'n nhw'n neis iawn.

00.22.49: Fi'n gwbod o'ch chi ddim yn ca'l lot o gyfle i glebran ife, ond pwy iaith o'ch chi'n siarad yn y ffactri? O'dd lot o bobol yn siarad Cymra'g, ne' Saesneg?

Na, Cymra'g. Ond Saeson o'dd y managers, rhan fwya ontyfe. O'dd, o'dd.

A o'dd pobol yn talu'r Undeb bob wythnos ife, neu bob mis?

Ie, ie. Mynd mas o'u pai nhw wedyn. O'dd.

00.23.16: O'dd 'na unrhyw beth o'ch chi ffaelau datrys erio'd?

Na, sa i'n credu. Na.

00.23.24: Beth o'ch chi'n gorfod gwishgo wedyn, o'ch chi'n gorfod gwishgo rhywbeth arbennig i'r gwaith?

Na, o'dd pawb yn gwishgo beth o'n nhw'n moyn. O'dd rhai'n mynd â rolyrs yn eu gwallte pyr'nny. O'dd ffasiwn pyr'nny a chi'n gwbod o'dd gwallt hir pyr'nny a bydden ni'n gorfod clymu gwallt nôl, ond o'dd lot yn dod mewn â rolyrs yn eu gwallte. Wir i chi. Rhywbeth cyfforddus.

Bob dydd?

Na, dim bob dydd. Ond os o'dd rhywbeth mla'n y nosweth 'nny 'dan ni, falle golche chi'ch gwallt yn y bore a rhoi rolyrs ynddo fe a mynd i gwaith yn rolyrs. Meddylwch. 'Na fe, o'dd neb yn gweld chi chwel.

Pam lai ife?

O'dd tabards wedyn ambell waith ontyfe, fel overall ontyfe i safio bach o dillad chi, ond rhywbeth cyfforddus. O'dd dim un iwniform ne dim byd fel 'na.

00.24.07: Gan bod chi'n gwitho gyda machines, o'dd lot o reole? Chi'n gwbod, fel ma' ddi heddi, Health and Safety yw popeth ife, o'dd lot o reole pyr'nny?

O'dd. O'dd "guards" a popeth ar y machine, chi'n gwbod ontyfe.

00.24.23: O'dd rhai'n ca'l damweinie 'na withe?

O jiw, jiw, o'dd.

Beth o'dd yn digwydd?

Fi'n cofio nodwydde, wel ges i nodwydd reit lawr trw 'mys unwaith. Dim concentrato chwel, ontyfe. A fi'n cofio mynd i droi machine button hole off, a while am yr off swits ond

dalodd y belt o’dd yn mynd rownd y machine yn ‘y mys i a gorffes i ga’l stitshys yn ‘y mys. Fi’n cofio un merch yn mynd i cloncan â rhywun a’i gwallt hi’n mynd mewn i belt y machine. O’dd pethe cas yn digwydd ‘na chi’n gwbod ontyfe. Ond, ‘na fe, fel ‘na mae hi ontyfe.

00.24.59: O’dd unrhyw un yn ca’l iawndal neu compensation am rywbeth fel ‘na wedyn?

Boddres i ddim ontyfe. ‘Yn hunan. Ond, chi’n gwbod yn wahanol heddi. Ma’ lot fwy yn claimo heddi. Pyr’nny, pawb yn claimo am popeth heddi. Na, o’dd e ddim yn ffôl ontyfe.

Ond gwedwch chi bod chi’n ca’l cwt ne’ rhwbeth yn y gwaith, o’dd nyrs ne’ rywun ‘na?
O’dd, o’dd. O’dd first aid room ‘da chi wedyn a rhywun.

Un o’r gweithwyr yn helpu chi?

Ie, ie. Un o’r gweithwyr wedyn yn trained yn, o’dd hi’n ca’l neud first aid course wedyn. Un ne ddwy siwr o fod. O’dd. Rhyw fan bethe fel ‘na o’dd.

00.25.36: Gorffoch chi fynd i’r ‘sbyty i ga’l y stitshys siwr o fod?

Na, lawr at doctor.

O ife. Smo chi’n chi’n lot o ffys?

Na. Jiw, jiw, na. Ne’ falle torre nodwydd a tasgu i llygad rhywun. Pethe man fel ‘na ontyfe.

00.25.53: Beth o’dd rheole’r ffactri te? Ma’ rules yn bob ffactri o’s e? Chi’n gallu cofio beth o’dd y rheole fan’na?

Jiw, na. Fi’n cofio o’n nhw’n itha strict ar cloco mewn, chi’n gwbod. O’n nhw ddim yn moyn i chi fod yn ddiweddar. Dechre, o’n nhw’n itha strict fel ‘na. O’dd clocking in machine, fel carden ‘da chi a chi’n rhoi fe yn y machine ‘ma. Chi’n gwbod o’ch chi’n ca’l warning os o’s, verbal warning, written warning, a rhyw bethe fel ‘na.

Gesoch chi warning?

Sa i’n credu dofe, sa i’n credu. Na, chi’n gwbod o’dd dim ishe lot o rules achos chi’n gwbod. O’dd dim amser ‘da chi. Hanner awr o’dd i gino ond yn amal os o’ch chi ddim yn cymryd hanner awr, o’dd well ‘da fi mynd nôl i’r machine i ga’l treial neud cwpwl o drwseri extra chwel ife ontyfe.

Pam ‘nny te?

Wel, os o’n ni ar ôl ar y targets bydde fe rhwbeth bach ‘mla’n bydde fe.

00.26.46: O’ch chi’n teimlo pwyse fel ‘na?

O’dd. O’dd.

O’dd e’n cadw chi i fynd?

O’dd g’lei. Achos o’n i’n watsho programme ymbytu Amazon, chi’n gwbod y boi ‘ma. Watshoch chi fe?

Na, fi ‘di clywed amdano fe a fi’n nabod rhywun buodd yn gwitho ‘na’n ddiweddar.

O’dd e ffaelu cadw lan.

Ie, ond fel ‘na. ‘Na beth yw ffactri. O’n i’n teimlo, fi ‘di bod fan’na type of thing. Chi’n deall fi. O’dd e ddim mor intense â ‘na, ontyfe. Ond o’dd e bytu fod. Wir i chi. Wel, o’dd

rhaid i chi neud e ontyfe. Os nagoch chi'n neud ych targets bydde cwestiynne pam o'ch chi ddim wedi neud e, a peth fel 'na ontyfe.

Os nagodd hwyl arnoch chi, chi'n gwbod ambell i waith...

Tyff. Tyff. Wir i chi. O na, fi'n gwbod beth chi'n gweud.

O'ch chi'n twmlo bod e mor intense â 'na, y targets 'ma?

O'dd e yn intense, o'dd. O'dd. Chi'n gwbod ar y pryd o'ch chi'n meddwl, o 'na i fe achos ga' i, chi'n gwbod o'ch chi'n meddwl am yr arian ar diwedd y dydd. Ma'n werth neud ugen trwser bach arall, o'ch chi'n gallu gwitho mas faint o'ch chi'n mynd i ga'l ontyfe. Mae'n werth neud e ontyfe, ond o'dd e yn intense.

00.27.57: O'ch chi'n gweud bod e'n swllyd 'na, o'dd dim byd dros y clustie ne dim byd fel 'na?

Na, na.

A o'ch chi ffael siarad. Os o'ch chi moyn chat bach 'da rhywun yn y gwaith te, beth o'ch chi'n neud? Ca'l chat amser brêc ne amser cino?

Ie, neu yn y toilet falle, chi'n gwbod.

Beth o'ch chi'n clebran fwya ymbytu 'na te?

Ar y dechre, boyfriends a pethach fel 'na chwel ontyfe. Rhyw gossips.

Achos yn ambell i ffactri ble o'dd falle mwy o dynon, o'dd storis caru 'na chi'n gwbod. Ond o'dd dim lot o ddynon yn Slimma?

Na, na.

O'dd e'n dwym 'na neu o'dd e'n o'r 'na?

Cyfforddus, o'dd e'n iawn. Jest amser yr hafe twym, twym, 'na o'dd hi'n mynd yn rhy dwym 'na wedyn, ontyfe.

Dofe? Beth, achos y machines?

Wel, o'dd gwres y machines a o'dd fel tô, o'ch chi ffael gweld mas ne dim byd chwel ontyfe. O'dd e'n mynd yn dwym ofnadw. So 'na pam o'n i'n dechre gwaith pump ne chwech o'r gloch y bore wedyn chwel ontyfe.

00.29.03: O'dd y bosys ynn gallu bod yn lletchwith? O'dd ambell i un lletchwith 'na ne' o'n nhw'n weddol ar y cyfan o'ch chi'n twmlo?

O'n ni ddim yn teimlo nhw'n too bad.

O'ch chi ddim yn twmlo ofon mynd i siarad â nhw. O'ch chi'n gweud bod chi fel shop steward. O'ch chi'n cynrychioli'r merched te, o'ch chi?

O'n. 'Na, o'n nhw'n itha da. Ond o'dd fel manager gyda ni, o'dd supervisor, gwedwch wech supervisor, wyth supervisor i bob section. Un ar bob section. Chi'n gwbod, hi falle bydde'n mynd i siarad â'r managers ontyfe. A o'dd y manager, y factory manager, walle, un o'r merched wedi gwitho'i hunan lan, wedi bod, so chi'n gwbod, o'n nhw'n deall y broblem o's o'dd problem ontyfe. Wedyn, ma' factory manager yn uwch wedyn ontyfe. Dyn rhan fwya o'dd hwnna, wedi dod ontyfe.

Pam 'nny ontyfe?

Ie, gwedwch. Gwedwch y gwir. Ie.

Ond o'ch chi'n twmlo bod merched yn dod atoch chi witho gyda cwyn weithie a bod chi'n meddwl, o jiw, jiw, beth sy' matar arno ti?

Wel, ma' rhaid i chi eistedd lawr a siarad â nhw wedyn o's e.

Ond am pa reswm o'n nhw'n dod atoch chi fwya, chi'n meddwl?

Targets yn uchel, o'dd fwya. Sa i'n cofio, wir i chi.

00.30.22: O'dd rhywbeth o'ch chi'n gallu neud am hwnna?

Wel, falle gofynen i'r work study fynd nôl a sieco fe wedyn ontyfe.

00.30.28: O'n nhw'n dod nôl atoch chi weithie a gweud bod chi'n iawn? Ne beth o'dd yn digwydd?

Sdim dal. O'n nhw'n go tyff. O'n.

00.30.40: O'ch chi'n gwitho mewn ffactri neud dillad fel 'na. Chi'n gwbod ma' rhai'n enjoio mwgyn bach. O'dd lle 'da nhw i fynd i ga'l un?

O'dd. Ar y dechre o'dd smoking. A 'na beth, ar y dechre o'dd rhan fwya bobol yn smoco. Wel, gwd hanner, fifty per cent o'n ni'n smoco. A o'n i'n un o nhw.

O'ch chi?

O'n, wir i chi. A o'dd smoking area gyda ni, cofiwch. Wel, jiw, jiw. O'ch chi'n mynd mewn 'na, o'dd dim ishe i chi cynn'u fflag. O'dd e'n fwg i gyd. Wir i chi. Fel rest room o'n nhw'n galw fe, lle o'ch chi'n ca'l coffi.

00.31.09: Dim cantîn o'dd hwnna wedyn?

Na, na, na, na, na. Wel o'dd hawl i smoco'n y cantîn a popeth chwel, pry'nny. O'dd fel rest room 'da chi – un smoking a un non-smoking. Ond stopodd hwnna wedyn chwel ontyfe.

O'ch chi siwr o fod yn despret i ga'l mwgyn bach erbyn amser brêc te?

O'n. O'ch chi'n smoco hi mor ffast i ga'l mynd nôl i witho, pry'nny nawr o'ch chi'n ca'l chat a o'dd fel clic peder neu pump o' ni'n mynd 'da'n gilydd, a o'dd yn gwitho, 'ti'n dod te', ne' o'ch chi'n mynd fel certain amser bob dydd, falle bydde ni'n pump yn mynd am gwedwch un ar ddeg. Bydde rhyw clic bach arall yn mynd ten past, chi'n gwbod, fel bod lle 'na te. Pry'nny. Ond o'ch chi'n smoco fel sech chi wedi dwgyd hi, mor ffast, o'dd dim pwynt cynn'u hi ife.

00.31.54: Shwd gyfleustere o'dd 'da chi 'na te o'ch chi'n twmlo? O'dd gofyn bod y ffactri'n eitha' glan achos ffactri dillad o'dd hi nage fe?

O'dd, o'dd. O'dd hi'n lân.

O'dd unrhywbeth o'ch chi ddim yn lico'n y ffactri? Am y conditions?

Na, sa i'n credu. Na, o'dd e'n iawn. Fel fi'n gweud, o'dd cantîn neis 'da chi, bwyd bach teidi.

O'ch chi'n ca'l bwyd 'na?

O'n. O'n i'n bwyta bwyd. O'n i'n syporto y ffactri achos o'dd e'n rhesymol iawn am beth o'n i'n ca'l ten. O'dd e'n gwd.

Pa fath o bethe o'n nhw'n neud? Chi'n cofio?

O'n nhw'n neud ciniawe a popeth 'na. Cino chi'n gwbod neu chips ne jest sangwey fach ne' rwbeth. A o'dd e'n gwd.

Ma' hwn fwy nawr i bobol sydd wedi gwitho mewn manne erill, ond wy' wedi bod yn gofyn i fenywod ydych chi'n twmlo bod chi wedi godded unrhyw effeithie, chi'n gwbod, yn yr hir dymor ar ôl gweithio 'na? Ydyw e wedi effeithio llyged, ne dwylo ne unrhywbeth fel 'na?

Na.

O'n i'n siarad â rhywun 'ddo o'dd wedi bod yn neud gwaith o'dd wedi effeithio'i dwylo hi chi'n gwbod.

Wel, ma' nwylo i ddim yn dda. Chi'n gweld hwn yn rheumatic, ond falle bydden i fel 'na eniwê. Sa i'n teimlo bod fi'n gallu rhoi'r bai ar y ffactri te.

A chi dal yn gweithio nawr.

Ma' Augusta (VSW011) , druan fach, ma' hi, ei dwylo yn terrible.

Ydyw hi?

Terrible, terrible. Ond sa i'n gwbod odych chi'n gallu beio fe ar y ffactri ne nadych chi. Alla i byth â gweud ontyfe.

00.33.19: O'ch chi'n gweud ar y dechre taw menywod o'dd y machinists fwya, a wedyn 'nny nes ymlaen dechreuodd bois ddechre 'na, bechgyn nage fe, shwd o'dd y menywod yn trin y bois wedyn?

lawn.

O'n nhw'n tynnu co's?

O'dd. Tynnu co's. O'dd lot o hwyl 'na.

Pwy fath? O'n nhw'n whare jôcs arnyn nhw?

O'dd

Pwy fath o bethe o'n nhw'n neud?

'Na beth o'dd o'dd un o'r bois, o'dd yn gwitho gyda ni ar y machine. Fi'n mynd iddi briodas e nawr. Ma' fe'n priodi wythnos i ddydd Sadwrn. A ni wedi cadw'n ffrindie chi'n gwbod ontyfe. Gwd ffrind. A'r ferch a'th mas i Morocco. Ni'n dwy yn mynd i briodas e wythnos i dydd Sadwrn nawr. Fi'n treial meddwl nawr, beth o'n i'n neud. A 'na beth o'dd y bois wedyn, o'dd un, Dai o'dd enw fe. Dai beth o'dd e? Dai Sbecs sy'n priodi dydd Sadwrn. Beth o'dd hwn te? Sdim ots eniwê. O'dd e fel y miwsig yn y bore, geso pwy flwyddyn o'dd y gân. O, waw, o'dd e'n gweiddi mas, chi'n gwbod. O'dd e wastod yn reit. O'dd amser i ryw bethe mân fel 'na ontyfe. Wharieth ontyfe.

00.34.20: O'n nhw'n whare miwsig 'na o'n nhw?

Miwsig. O'dd.

Beth o'dd 'mla'n te? Radio?

Radio o'dd ar y tannoys, o'dd.

Pwy station o'dd e?

Ie, gwd cwestiwn. O’dd e’n newid o certain stations, certain amser, o’dd e’n newid.

Pwy o’dd yn penderfynu te?

Fel y social committee chwel ontyfe.

O, reit.

Chi’n deall.

Ie.

Beth o’dd hwnna? Golden Oldies o’dd e, o naw i ddeg.

Falle taw Radio One o’dd hwnna ife?

Ne Radio Two falle. Fi ‘n mynd nôl blynydde cofiwch. O’dd hwnna’n gwd ontyfe. Na, sa i’n cofio’r pethe dwl o’n i’n neud. Nagw, wir i chi. Fi ffaelu meddwl am dim byd, chi’n gwbod.

00.35.08: Pam briodoch chi wedyn o’dd y gŵr yn hapus bod chi’n cario ‘mla’n i witho.

O’dd, o’dd, o’dd. Amser o’n i’n priodi wedyn, o’dd y car ‘da fi’n y gwaith, a chi’n gwbod ma’ fel Sorbas (?), ma’ nhw’n galw fe, numbers ar little, sgwaryn bach o numbers, yn ca’l ‘u tynnu off panels chi’n gwbod. A o’dd rheiny mewn yn y car i gyd, o’dd e fel confetti, toilet roll wedi rapo rownd iddo fe, mes tu fas. Pethe fel’na chwel ontyfe.

Y merched o’dd wedi neud e ife?

Ie. Bois bach.

O’n nhw wedi mynd tu fewn y car te?

O’n nhw wedi ffindo’r allweddi a ‘mag i ne’ rhywbeth chwel, where ymbytu. Ond hwyl yw e, sbri, ontyfe. Chi’n gwbod.

00.35.50: O’n i’n siarad am sawl awr o’ch chi’n gwitho, ne’ sawl diwrnod o’r wthnos o’ch chi’n gwitho. O’ch chi’n gwitho dydd Llun i dydd Gwener.

A hanner diwrnod dydd Gwener, ie.

O’ch chi ddim yn gorfod gwitho penwythnose te?

O’dd hwnna’n overtime wedyn. Chi’n gwbod, extra money. O, na. Very, very rare.

Ac o’dd dim shiffts ‘na, dim shifft prynhawn o’dd e?

Bues i’n neud shiffts amser o’n i dim ond yn gwitho tri diwrnod, ne’ amser o’dd y plant ar gwylie o’n i’n mynd mewn, o’dd un machine â pin stitsh. O’n nhw’n ca’l ffwdan. Dim ond pedwar machine o’dd ‘na. O’n nhw’n ca’l ffwdan ar y machines, so o’n nhw ffaelu ca’l y quantity o’dd ishe per day mas o’r machines ‘ma achos o’n nhw ddim yn gwitho’n iawn. So o’n i, merched yn bennu gwedwch, beth o’dd hi cwarter i whech, so o’n i’n dechre half past five wedyn, a withe i tan deg, un ar ddeg y nos wedyn.

Ar ben beth o’ch chi wedi gwitho?

Ne’ falle, walle, bydden i ddim wedi gwitho’n y dydd wedyn, achos o’dd plant ‘da fi.

Pan o’dd plant ‘da chi?

Ie, chi’n deall fi. Chi’n gwbod o’n i’n flexible. O’dd e’n siwto fi’n ffein i witho tan un ar ddeg y nos ontyfe. Falle ‘na beth bydden i’n neud wedyn ontyfe. Eithriad o’dd hynny

ontyfe. Fi'n cofio un nosweth, o'n i wedi bod yn gwitho tan un ar ddeg, dwy ohono ni, o'dd dim gwahanieth i fi, achos o'n i ddim wedi bod mewn trw'r dydd, a o'dd un, Joan Cooke, druan â hi, mae'i yn 'i bedd nawr, a fi'n cofio o'dd hi wedi bod yn gwitho o half past seven yn y bore a o'dd hi'n gwitho 'mla'n tan un ar ddeg y nos. A fan'na. A o'dd meeting y directors a pethe yn yr offis ontyfe, a o'dd hi bytu naw, deg o'r gloch, a o'n nhw'n cerdded hibo, a o'n i'n wan. O'dd un o'r, y top man te yn y busnes, chi'n gwbod o'dd lot o sw'n 'da'r ddou fachine 'ma arno, ontyfe. O'dd e ffael [peidio] notiso bod ni ddim 'na. O'dd dim y decency 'da fe i fynd i weud diolch wrthon ni. O'dd dim gwahanieth i fi achos o'n i wedi bod gatre trw'r dydd. Chi'n gwbod, meddwl am y ferch arall o'n i, a peth cynta' nes i y diwrnod ar ôl 'nny o'dd mynd mewn i gweud 'tho'r bos chwel. Achos e rili wedi ypseto fi.

00.38.01: Beth wedodd e te?

"Wel, I'll have a word with him," ond.... Chi'n gwbod ontyfe. O'dd hwnna'n ignorant o'n i'n meddwl.

O'ch chi'n rhoi cant y cant 'na ten.

Ie. Ac iddi hi. O'n i ddim ontyfe, achos o'n i 'di bod. Ond ma' hi'n 'i bedd nawr. A chi'n gwbod, hi o'dd yn cadw'r ffactri i fynd ontyfe.

Jiw, peth od bod hi'n gallu cadw i fynd yr holl amser 'na, yn gwitho.

Un fel 'na o'dd hi, Joan. O ie. A'r calculator. "Oh, I'll have good wages next week" A chi'n gwbod ontyfe.

00.38.28: Shwd o'dd menywod yn twmlo bod nhw'n gwitho te? O'n nhw'n proud, achos, chi'n gwbod, o'ch chi'n cynhyrchu stwff da nagoch chi?

O'dd quality yn top, o'dd. O'dd, o'dd. A chi'n gwbod, os o'dd fisitor yn dod a pethe fel 'na. A bod chi'n ca'l clod am 'nny. Bydde meeting yn gweud wedyn 'nny, "Oh, the top man in Marks was very please,". O'dd e'n neud i chi codi calon on'd o'dd e?

O'n nhw'n galw meeting o'n nhw, y bosys yn galw meeting?

Ie.

A galw pawb?

Pawb at 'i gilydd wedyn a gweud beth o'dd y results chi'n gwbod ontyfe. Ne bydde sales lan a pethe chi'n gwbod ontyfe.

00.39.05: Pwy fath o fisitors o'ch chi'n ca'l, pwy fath o fisitors o'dd yn dod i weld beth o'ch chi'n neud?

Y directors a pethe fel 'na ontyfe.

O'dd pobol, chi' gwbod o'dd representatives o gwmnïoedd eraill yn dod i weld shwd o'ch chi'n neud?

Na, sa i'n credu.

Ond o'dd e'n gwmni, o'dd e dros y wlad i gyd o'dd e?

Wel o'dd ffactri yn Cardigan, Fishguard, ac Abertawe a ni, fel o'dd y grŵp chi'n gweld yn neud. T54 o'n nhw'n galw nhw. Fel neud trwseri chwel ontyfe.

Pryd newidodd e i fod yn Dewhirst te, achos o'dd e'n Slimma nag'dd e. Ife Slimma UK ne' rywbeth fel 'na?

Ie. Gwd cwestiwn. Pryd a'th e'n Dewhurst te.

Sa i'n gwbod.

Siwr bod fi 'na no. Falle bydde Augusta'n gwbod falle. Smo i'n cofio'r dyddiadau 'na.

Ond o'ch chi'n gwitho 'na pan o'dd e'n Dewhurst?

O'n, o'n. O'n i 'na tan y diwedd. Pan geodd e deuddeg mlynedd yn ôl.

O'ch chi wedi sylwi ar unrhyw newid yn fel o'dd pethe 'na? Chi'n gwbod, newid o un cwmni i'r llall? O'dd y conditions yn wahanol, neu jest yr enw?

Na, jest enw.

00.40.10: Beth am wylie wedyn, faint o wylie o'ch chi'n ca'l?

Pythefnos, pythefnos yn yr hâf.

O'dd e'n shut down yn yr hâf?

Shut down, o'dd.

So o'dd pawb off yr un pryd?

Pawb off yr un pryd wedyn.

Chi'n cofio pryd o'dd e?

Last week in July, first week in August, ontyfe. A Whitsun week wedyn, o'dd wthnos fan'na.

O'dd wthnos gan bawb off?

O'dd, o'dd. Whitsun, a wedyn Nadolig. Couple of days cyn Nadolig, a wedyn mynd mewn i'r Flwyddyn Newydd wedyn. O'dd e'n good holidays.

O'ch chi'n ca'l ych talu am holidays?

O'n, o'n. O'n i'n ca'l yn talu am hwnna wedyn.

A shwd beth o'dd yr atmosphere, yr awyrgylch 'na diwrnod cyn yr holidês?

O'ch chi'n gwitho'n galed am wthnos cyn Nadolig i ca'l bennu yn gynt wedyn i ga'l mynd mas i hyfed a pethe wedyn, a yr un peth yn yr hâf chi'n gwbod, ontyfe.

00.41.02: O'ch chi'n ca'l unrhyw fonysys ne rwbeth dros y Nadolig?

O, twrci. Frozen turkey. A potel o champagne os o'dd e wedi neud yn dda wedyn ar y blwyddyn, pawb yr un peth, chi'n gwbod. O'dd.

P'un os o'ch chi'n llawn amser ne' ran amser?

Ie, ie. O'dd.

O'dd hwnna'n oce o'dd e?

O'dd. Frozen turkey a, a potel o champagne.

O'dd unrhyw percs erill te, gan bod chi'n gwitho mewn ffactri dillad, o'ch chi'n gallu ca'l pethe'n siep ambell waith?

Buodd siop 'da ni, yn gwerthu fel seconds, chi'n gwbod.

Dofe? Ar yr un safle?

Ie, ar yr un safle. A dependo os o'ch chi'n gallu neud fel "wearer trials", wedyn. O'ch chi'n ca'l fel, rhyw steil newydd mas 'da nhw, os o'ch chi rhyw special size o'n nhw, allech chi ga'l trwser. Ond y rules bod chi'n gorfod golchi fe so many times, gwisgo fe so many times a neud report arno 'nny a byddech chi'n ca'l y trwser wedyn 'nny.

O'ch chi fel guinea pigs withie o'ch chi?

Ie, exactly.

O'ch chi'n rhoi eich barn yn onest wedyn? O'ch chi'n gweud beth o'ch chi'n meddwl am y steils?

Wel, treial.

Ond i bwy o'ch chi'n adrodd nôl wedyn? Pwy o'dd yn moyn y wybodaeth?

I'r technical yn y ffactri, chwel ontyfe.

Pam o'ch chi'n cael amser off wedyn 'nny, ble o'ch chi'n mynd ar ych gwylie, ne o'ch chi'n aros gatre?

O'dd dim dal. Unwaith bues i a'r tri plentyn, a'r gŵr abroad te. Ond caravan yn Tenby o'dd gwylie ni gyda dou, tri teulu arall rhan fwya'r amser, chi'n gwbod, mynd i carafan yn Tenby.

O'ch chi'n mynd ar ych gwylie gyda pobol o'r gwaith ambell waith ne' gyda'r teulu?

Teulu mas, ond o'dd lot yn mynd, grŵps o merched y gwaith. A o'dd trips 'da nhw fel Blackpool weekend, a pethe fel 'na.

Merched cyn priodi neu merched wedi priodi o'n nhw?

Ie, ie. Cyn priodi ne' wedi priodi 'fyd ontyfe. Ody.

Aethoch chi ar unrhyw day trips rhywle?

O, do. O'n i'n mynd â plant wedyn, i, o'n i'n ca'l parti Nadolig i'r plant a mynd â plant 'y mrawd o'n i'n mynd â fi achos o'dd dim plant 'yn hunan 'da fi, mynd i Porthcawl a pethe fel 'na. Barry Island, joio.

Y Social Club o'dd yn trefnu hwnna wedyn?

Ie, ie, ie, ie. O'dd e'n gwd.

O'n nhw'n neud eitha' tipyn?

O'dd. A o'n i'n whare football falle, yn erbyn y Saw Mills yn Llambod. Chi'n gwbod fel fan'na.

00.43.24: Beth, o'dd y menywod yn whare?

Yn erbyn y bois, ie. Ych a fi!

Pwy o'dd yn ennill te?

Dim dal. Jest enjoio ontyfe. A fi'n cofio un hâf, o'n i wedi bod yn Ibiza, pry'nny buon ni â'r plant siwr o fod, yn Ibiza. A fi'n cofio, o'n i'n supervisor pry'nny. A fi'n cofio mewn ar ôl cino i gweld y, o'dd y directors lan a, o'n i wedi bod yn Ibiza ac o'dd Cynthia'n ffrind, a'th i Morocco wedodd hi, o'dd hi wedi bod yn Porthcawl.

A wedodd hi, “beth os gofynnith e i fi ble fi ‘di bod Helena, beth fi’n mynd i weud, Porthcawl ne’ Porthcáwl?” “O, jiw, jiw, gwed Porthcawl wrtho fe, gad e fod”, wedes i fel ‘na.

So wedodd e, “Helena, did you have a nice holiday?”

“Yes, thank you”.

“Where did you go.”

“Oh, we went to Ibiza, thank you, and we had a lovely time.”

“Cynthia, where did you go?”

“Oh, I didn’t go anywhere this year,” wedodd hi.

A fi’n still yn cofio ‘na chi’n gwbod, ie. O’dd hi ddim yn gwbod beth i weud ‘tho fe, “Porthcáwl” neu “Porthcawl”.

O’dd hi’n teimlo’n shei o’i fla’n e?

O’dd.

Pam ‘nny te, chi’n meddwl?

Ie, gwedwch y gwir. O’dd hi wastod yn rhoi ‘i hunan lawr beth bynnag.

00.44.29: Os o’ch chi ishe amser off, chi’n gwbod, o’ch chi’n gweud bod y targets ma’ da’ch chi, a o’dd lot o bwyse arno’ch chi. Os o’ch chi ishe amser off, gwedwch bod angladd neu rwbeth fel, o’n nhw’n bodlon rhoi amser off i chi?

O’n, itha da. O’n. Dim ond bod chi ddim yn, chi’n gwbod yr un peth heddi ontyfe. Ma’ nhw’n gwbod pwy yw pwy on’ d yw nhw. Chi’n gwbod, o’dyn. Ond os o’ch chi’n bodlon cynnig gwitho ‘mla’n ne’, chi’n gwbod y sefyllfa ontyfe.

O’ch chi’n gorfod cynnig neud yr amser nôl falle ne ddim?

Dependo ar y sefyllfa. Os o’dd absenteeism ddim yn uchel, a pethe fel ‘na gelech chi fynd ontyfe. Ond fi’n cofio ‘da fi o’dd, un diwrnod o’n i ar y waistbands ‘ma, a o’n nhw’n rili, rili, rili bring. A o’dd y mab yn whare fwtbol yn Bristol a o’n i rili wedi moyn gyda fe, a o’n i wedi gofyn am brynhawn off, ond ar y bore ‘na, o’dd jest neb i neud y waistbands ‘ma. A chi’n gwbod, gorffes i gweud, “wel, sa i’n gallu mynd”. A’th y gŵr ag e. Ond yn ‘y mhen i o’n i gyda fe. Chi’n gwbod, mae’n rhaid bod chi’n gall nago’s e.

Pam o’ch chi’n bring y diwrnod ‘na?

O’dd rhaid bod rhywun yn sâl a pethe fel ‘na chwel ontyfe. Chi’n gwbod. So ‘na’r unig tro o’n i rili, rili fod ddim ‘na. Ond, chi’n gwbod, o’dd e’n amhosib achos o’dd dim rhaid i fi fynd i fwtbol chwel o’dd e? Chi’n gwbod.

Pam o’ch chi’n gweud bod chi’n mynd ar y bys i’r gwaith, o’ch chi’n ca’l tipyn o sbort ar y bys?

Dim ond milltir o’dd ‘da fi.

O’dd dim lot o siawns i neud dim byd te?

Nago’dd. Na. Na.

00.46.13: O’dd ‘na rhwbeth o’ch chi ddim yn lico ymbytu gwitho ‘na, os o’ch chi’n gallu meddwl nôl nawr? Ma’ pawb yn mynd yn ffed yp weithie. O’dd rhwbeth o’ch chi ddim yn lico ymbytu bod ‘na?

Na, o’n i’n eitha hapus ‘na. Eitha hapus. Blino cofiwch. Chi’n blino. Fel, o’n i’n gweud, o’n i’n eitha hapus, ne bydden i ddim wedi bod ‘na thirty two years bydden i.

00.46.43: O’ch chi’n blino pan o’ch chi ‘na, ne’ ar ôl cyrra’dd gatre? Chi’n gwbod, chi’n gallu cadw i fynd am sbel os chi’n neud rhywbeth.

O’dd e’n long day, cofiwch. Chi’n gwbod, o’dd rhai jobs o’dd well ‘da fi neu’i gilydd. O’n i’n hato neud zips achos o’dd e mor bitsi, chi’n gwbod. Chi’n gwbod, o’dd well ‘da fi neud coese trwseri, long job ontyfe. Odych chi’n deall fi? Chi’n gwbod, rhai i chi’n lico, a rhai i’ch chi ddim ife.

Chi’n gallu neud y coese’n glou y’ch chi?

Jiw, jiw, o’dd. A fi’n cofio neud botyme, chi’n gwbod, bwytu fod y simplest job o’dd ‘na, gwnïo botyme, jiw, o’n i’n meddwl bod fi’n neud yn dda. Brilliant o’n i ddim yn cofio, o’n i wedi anghofio, ar canno’dd o drwseri, rhoi spare button ar y label. O’n i’n meddwl bod fi’n neud mor dda.

O’dd rhaid i chi fynd nôl i neud nhw wedyn?

O’dd.

Ond fel cofio’ch chi ‘na te?

Chi’n gwbod, o’n i ddim wedi’i neud e o’r bla’n ontyfe. A dangosodd y supervisor fi, dere â’r buttons ‘ma. Ma’ so and so wedi mynd gatre’n sâl. Ie, ie. Fine. Come on ten. Dangos fi. O’dd hi ddim wedi dangos i fi, ne’ o’n i wedi anghofio. O’n i wedi anghofio rhoi spare button arno.

Digon rhwydd i neud.

Rhwydd, iawn. ‘Na fe.

00.47.45: Ar wahan i’r pethau cymdeithasol, am y tîm pêl dro’ d ife, o’dd rhwbeth arall ‘mla’n?

O’dd Queen, Slimma Queen yn ca’l ei dewis a chwbl yn y cino Nadolig gyda ni. O bois bach, o’ch chi’n gwisgo lan man’na ontyfe. Ffroce hir a, Ivy Bush Caerfyrddin unwaith.

Am y cino Nadolig?

Cino Nadolig cofiwch. Mam annwyl.

00.48.10: Fel o’n nhw yn mynd ymbytu dewis Slimma Queen te?

Gwd cwestiwn.

Pwy o’dd yn neud y dewish?

Gwd cwestiwn fan’na i chi.

O’n nhw’n paradan o fla’n?

Fi’n credu bod ni chi’n gwbod, yn y cino Nadolig. O, mam annwyl.

O’dd rhaid i chi rhoi enw ‘mla’n ne jest pawb yn treial ar y noson?

Sa i’n cofio. Sa i’n cofio. Fi’n cofio Marian o Llandyfri, buodd hi’n Queen unwaith, no. O, bois bach.

Beth o’n nhw’n ca’l te, am fod yn Queen?

Ie, gwd cwestiwn, sa i’n gwbod, onest i chi. Nadw, wir i chi. Gofynnwch i Augusta.

00.48.52: O'n nhw'n rhoi entertainment mla'n i chi weithie te?

Yn y dinners 'ma. O'dd, o'dd Diwedd, diwedd y, 'na'r parti Nadolig wedyn. Y diwrnod diwetha' o'dd bwyd a disgo ne rwbeth yn y rygbi clyb wedyn. A joio.

Ond y gweithwyr o'dd yn rhedeg yr ochor 'na ife?

O, ie.

Ydych chi'n cofio unrhywbeth, unrhywbeth arbennig, unrhyw digwyddiad arbennig tra bod chi 'na? Chi'n gwbod, os unrhywbeth yn aros yn y côf, o'r amser buoch chi 'na?

Na, sa i'n credu. Ar ôl i chi fynd nawr, bydd rhwbeth yn dod i'n feddwl i. Guaranteed. Na. Fi ffaelu meddwl.

O ran y gwaith wedyn, chi'n gwbod, o'ch chi'n gweud pan o'ch chi'n gadael ysgol o'ch chi ddim yn siwr beth byddech chi'n neud gynta i gyd, a treioch chi'n Boots, a wedyn treioch chi'n Slimma. Os o'ch chi ddim wedi mynd i Slimma beth chi'n credu byddech chi wedi neud?

Bydden i'n Boots wedyn 'nny bydden i.

Ond chi'n gwnïo nawr nagych chi. Chi wedi cario 'mla'n. Ma'r un crefft gyda chi.

O'dd e'n gwd, chi'n gwbod. Wel, sa i'n gwbod ble ma' pobol yn mynd i ddysgu gwnïo. Ma' nhw'n dysgu peth yn yr ysgol, ond dim llawer. Chi'n gwbod, o'dd hwnna fel coleg i fi i neud 'y mhrentiseth, chi'n gwbod ontyfe.

Ie, ond pwy o'dd yn dysgu chi te?

Wel, o'dd rhai wedi bod 'na ers blynydde chi'n gweld ontyfe. Bues i'n dysgu pobol arall wedyn ontyfe. Chi'n gwbod, o'n i'n treino rhywun o'dd yn dod mewn a pethe ontyfe.

A beth digwyddodd pan gadawoch chi wedyn? Beth ddigwyddodd yn ystod y cyfnod 'na?

Wel, o'dd 'yn ffrind â siop (gwnïo) fel hyn yn dre. Buodd hi yn dysgu pobol yn Slimma. A o'dd hi â siop fel hyn yn dre, deuddeg mlynedd yn ôl. A'r Nadolig 'na wedodd hi fi'n bennu ar y siop hyn. Wyt ti moyn cymryd drosto achos o'dd hi'n gwbod bydden i'n galler neud e. Wedes i Marian, joiem i neud e, wedes i, busnes 'yn hunan, ond alla i byth â gadael y ffactri. Fi 'di bod 'na thirty two years. Gwelen i eisiau gormod o'r cwmni. O, na fe. Fi 'di cynnig y busnes i ti, wedodd hi. Fine. So dechre Ionawr, es i nôl i Slimma a jest cario 'mla'n ontyfe. Cyn diwedd y mis, gelon ni ninety days notice.

Jiw, jiw. O'dd e ddim yn lot o'dd e.

Na, ninety days notice, a'r ffactri'n cau.

O'ch chi wedi cael unrhyw rybudd bod hwnna'n mynd i ddigwydd. Ne' o'ch chi'n teimlo ...

Welon ni foreigners yn dod mewn a Cynthia o'dd y manageress, a wedodd hi, "gellith y ddwy ferch 'ma ddod i watsho ti neud rhyw jobyn". A wedes i, "os nago's gwahanieth 'da ti, sa i'n gwbod os o's hawl 'da fi weud na, ond bydde well 'da fi bido," wedes i. "Achos fi'n gallu gweld hi'n dod. Bydd y gwaith yn mynd." O'n i wedi gweld 'na ontyfe.

00.52.02: Pwy o'n nhw te?

Pobol o Morocco a pethe. Foreigners fel 'na, chi'n gwbod. O'dd e'n unusual i gweld. "Os odyw e'n iawn," wedes i. "Na. Ma' well 'da fi weud na", wedes i. So gofynnodd hi rhywun

arall a o’dd rheiny’n bodlon. Ond o’ch chi’n gweld pethe, chi’n gwbod, ontyfe. A digwyddodd hi. O’n i’n iawn. O’dd hynny misoedd cyn ‘na ontyfe.

00.52.28: Ond o’dd pawb wedi cael notis i gwpla wedyn o’n nhw? Pawb yr un pryd?

O, ie. O’dd y ffactri’n cau.

A shwd o’dd pobol yn teimlo wedyn?

Fe lefes i am wythnos cyfan fi’n credu. A wedyn meddyles i wel ma’ rhaid dod o fan hyn. Chi’n gwbod. O’dd tri o blant ‘da fi a pethe. So es i i weld Marian o’dd wedi cynnig y siop. Wel, erbyn ‘nny o’dd hi wedi gwerthu popeth, a cau y siop. Chi’n gwbod, o’dd hi wedi gofyn mis neu ddou cyn ‘nny i fi os o’dd ‘da fi diddordeb. So es i ynghyd wedyn a whileo premises i rento a iwso’n redundancy money i brynu’n machines a pethe. Ond, chi’n gwbod, erbyn heddi, ‘na’r peth gore digwyddodd i fi. Chi’n ontyfe. And the rest is history.

Os o’ch chi ddim wedi ca’l redundancy byddech chi ddim wedi dechre busnes ych hunan.

O, jiw, jiw, na bydden. Na.

Er bod y sgiliau gyda chi?

No way.

Chi’n gwbod pan ofynnodd, Marian wedoch chi ife, pan ofynnodd hi i chi o’ch chi’n ofon mentro ddim yn moyn colli’r cwmni?

Colli’r cwmni. Achos o’n i fel teulu chwel ontyfe, i pawb, o’dd rhywun ‘da chi i droi ato. Chi’n gwbod o’dd hi one big family.

Achos, yn amlwg pan gwploch chi o’dd gyda y sgilie i fynd ‘mla’n i neud beth chi’n neud nawr ond beth am rai o’r lleill te?

Wel, ma’ nhw i gyd wedi mynd gwahanol ffordd.

Achos, chi’n gwbod, sdim ffactris fel ‘na i ga’l ffordd hyn nawr os e?

O, na. O’dd dim unman. Allech chi byth â cario ‘mla’n a’ch gwaith ffactri achos sdim unman arall i ga’l os e.

O’dd hwnna’n drist iddyn nhw siwr o fod.

O, ydy, ydy. Ma’ rhai ohonyn nhw, sa i’n gwbod, mewn gwahanieth jobs chi’n gwbod ontyfe. Chi’n gwbod, rhai wedi mynd i hospital Caerfyrddin i witho.

Ond o’ch chi’n neud gwaith, skilled work o’dd e nage fe.

O, ie. Dim pawb alle iwso machines industrial. Ma’ nhw’n ffast, chi’n gwbod.

Os rhai erill wedi dechre busnes fel chi?

Wel, ma’n ffrind. A’th hi i Morocco am dair blynedd. Da’th hi nôl a ma’ siop fach ‘da hi exactly ‘run peth ‘da hi yn Llandysul nawr. Gwd.

Beth am y lleill? Chi’n gallu meddwl am rai o’r lleill?

Na, sa i’n credu, na. Dim wedi dechre busnes. Dim yn wbod i fi ontyfe.

A beth am y merched o’dd yn gwitho ‘na? Chi’n credu o’n nhw’n twmlo’n prwd bod nhw’n gwitho ‘na?

O, o’dd, o’dd. O’dd, o’dd. O’dd pawb, chi’n gwbod fel o’n i’n gweud ontyfe. Ond o’dd e’n jobyn guaranteed, chi’n gwbod. O’dd arian yn guaranteed ar ddiwedd y dydd. Conditions ddim yn ffôl ontyfe.

00.55.13: Wrth edrych nôl nawr, shwd chi’n twmlo am y gwaith nethoch chi pyr’nny? Os o’ch chi’n gallu symo fe lan, shwd chi’n twmlo?

Wel, cyfnod hapus yn ‘y mywyd i. A fi ‘di joio gwitho ‘na a ma’ fe wedi rhoi y sgilie i fi i fynd ‘mla’n a’n fywyd i a dechre busnes ‘yn hunan.

Grêt. Diolch yn fowr i chi.

Dim problem.

English summary

Slimma-Dewhirst Factory, Lampeter (1970 – 2001)

Interviewee: VSW009 Helena Gregson

Date: 27.11.13

Interviewer: Susan Roberts ar ran Archif Menywod Cymru

00.00.24

Helena confirms her name, address and date of birth as 24.1.55. She was born on a dairy farm in Cwmann. Her father was a farmer and she was the youngest of 7 children. (2 sisters, 4 brothers) Her mother had been in service as a maid before getting married.

00.01.35

Helena went to Coedmor school in Cwmann and then to Lampeter School. She had no interest in school at all and left at 15. She preferred working with her hands. She had a small sewing machine at home and used to turn her brothers’ shirt collars, patch clothes and split sheets and turn them to make them last longer. She was self-taught.

When she was 14 or 15 Helena started going out and used to cannibalise her sisters’ old dresses to make a skirt for Saturday night.

00.03.50

Throughout her early childhood, Helena had wanted to be a nurse. When she was 13 her father became seriously ill and fell into a coma. She visited the hospital every day. Her father died and from then on the smell of hospitals reminded Helena of that trying time and she abandoned her plans to go into nursing.

As her mother had no income, Helena decided she’d leave school at 15 and get a job. One of her sisters helped her complete a job application for Boots the chemist, where she’d worked.

But she went in the meantime with her schoolfriend and they both got jobs in Slimma in Lampeter. Her mother was apprehensive as Helena had no qualifications to fall back on if she changed her mind.

00.05.20

Helena's mother would have preferred she'd gone on to further education.

The day after she started in Simma, Helena received a job offer from Boots. But it came too late and she stayed at Slimma for the next 32 years.

00.05.34

Helena describes how her sewing experience paid off in the machine test she had to do in way of an interview.

00.06.24

Before starting there, Helena knew that the work paid well - £10 for a 4 ½ day week; which was good money for 1970,

00.06.59

Helena could have a good night out for a pound. She went out to pubs (underage) in town and kept 2s/6d to go to the dance. She was excited to have her own money for the first time. She also helped out at home with money for food.

00.08.31

She doesn't remember anything specific about her first day at Slimma except that there were over a hundred other workers there and a lot of noise from the machines. Helena made a variety of mainly ladies' trousers for Marks and Spencers. She did piece work, which meant she had targets to meet and only so many minutes to do each task.

00.09.33

Helena talks about the training she received and how targets were set for different jobs.

00.10.29

The factory was owned by Slimma and then became Dewhirst, and did work exclusively for M&S so standards had to be high. Any work that wasn't spot-on would be returned to be re-sewn.

00.11.28

Work was intense with only two 10 minute breaks and ½ hour for lunch.

00.12.12

As her work skills improved Helena became a "floater" who could fit into any section/job to fill in when needed. She was able to use every type of machine in the factory.

Helena's working day was 7.30am to 5.45pm Mon-Thurs and a half day on Fridays. She went to work on a factory minibus and when she could drive, bought an Austin A35 for £30.

00.14.02

Helena would try to get to work as early as possible to start on her work tickets. To meet her targets she might have to sew 400 hems in 2 hours. Workers helped each other if somebody was behind their targets for some reason.

00.15.06

She was happy there, but didn't know any different. Now Helena has her own business, doing the same sort of work but earning better money and with more time to socialise as she works.

00.15.33

At Slimma, there was no time for talking – “you couldn't leave your machine for a chat or your targets would be out of the window.” However there were plenty of social events arranged by the social club – trips, parties and dinners.

In 1982 Helena gave birth to Lyndon. She received maternity pay and then went back to work part time – 3 days a week. Sometimes she'd work an extra day if required.

00.18.26

There were promotion prospects at the factory. Helena worked as a supervisor. She went to London with a manager to see how materials were tested. Her friend became a manageress and was sent to Morocco, where she returned on a 3 year contract when the Lampeter factory closed.

00.20.17

The pay at Slimma was good, but the work was hard. “Anyone who ever worked at Slimma wasn't afraid of hard work.”

Workers who couldn't cope with the work usually lost their jobs.

00.21.05

Helena married in 1979 and continued at the factory.

She was a shop steward for the Tailor and Garment Workers union at one point. (She had to stand down when she became a part-time worker after having children.)

She liaised with management about any unfair treatment of workers or issues with wages or working times/hours. Helena remembers, during a particularly hot summer, workers could start work earlier in the morning to avoid the hottest part of the day.

00.23.24

There was no dress code or overalls at the factory. Hair had to be tied back (for safety) but many workers wore curlers in their hair. Some wore tabbards to protect their own clothes – but there was no uniform.

00.24.23

There were health and safety precautions but there were numerous accidents including needles through fingers. Helena needed stitches in a finger when it got caught in a machine belt as she was feeling for an “off” switch. She remembers another girl getting her hair caught in a machine belt.

00.24.59

Unlike today, nobody claimed compensation.

There was a first-aid room at the factory and one or two of the workers were trained and acted as the designated first aiders.

00.25.53

Helena doesn't remember any specific rules at the factory. She remembers they were strict about clocking on.

00.26.46

Helena feels there was a constant pressure to keep up with targets. She was reminded of this recently when she saw a documentary about people working at an Amazon distribution centre in Swansea.

There was no time to chat at work but during breaks the workers gossiped about boyfriends.

00.29.03

Helena thought the bosses were ok. There was a supervisor for each section who was answerable to a manager, and then there was a factory manager (usually a man).

00.30.40

When Helena started approx. 50% of the workforce smoked. There was a "rest room" which was so full of smoke you didn't need to light a cigarette to feel the effect. You could also smoke in the canteen in those days. The canteen sold cooked lunches, chips or sandwiches.

Helena's hands aren't in the best condition but she feels the factory's not to blame. She mentions that Augusta's (VSW 011) hands are in a terrible state but doubts that any blame can be apportioned to the factory.

00.33.19

Any men/boys who became machinists were subjected to leg-pulling.

00.34.20

Music /radio played over the tannoys. Golden Oldies or Radio 2.

00.35.08

Helena remembers how some of her workmates "decorated" her car – inside and out – when she got married.

Working on weekends happened very rarely. For doing so, Helena was paid overtime. She only worked shifts when there was trouble with certain machines and it was deemed necessary to double up on the time spent on a particular type of machine.

00.38.28

The workers were duly proud of their product(s). Sometimes their work was praised: "Oh the top man in Marks was very pleased."

Helena can't remember when the company became Dewhirst. There was no discernible difference to the day to day running of the factory – just a name change.

00.40.10

Helena outlines the annual holidays at Slimma/Dewhirst: 2 week shut down at the end of July, beginning of August; a week off at Whitsun and a week or more at Christmas.

Everyone received a Christmas bonus in the shape of a frozen turkey and a bottle of champagne if it had been a good year.

There was a seconds shop on site.

If you were a certain size, a worker could take part in “wearer trials” where they would be given a new style garment to wear and wash and write a report on its performance. The worker then got to keep the garment.

Helena’s default holiday was a stay in a caravan in Tenby with 2 or 3 other families. She once took her husband and 3 children abroad.

Some workers would go on holiday together – groups of girls. There would be trips to Blackpool.

There would be daytrips (Helena would take the children) organised by the social club, to Porthcawl or Barry Island and Christmas parties for the children.

There were also football matches played against other factories like the saw mills in Lampeter. (The girls played against men/boys.) She can’t remember who won – but it was enjoyable.

Helena recalls that after she’d returned from her holiday abroad, one of the directors came to talk to her and her friend Cynthia who’d been on holiday to Porthcawl. Cynthia was worried: “what if he asks me where I’ve been? Do I say Porthcawl or Porthcáwl?” When the time came, the director asked Helena where she’d spent her holiday, she replied: “Oh, we went to Ibiza, thank you, and we had a lovely time.”

“Cynthia, where did you go?”

“Oh, I didn’t go anywhere this year,” she said.

00.44.29

The factory was quite good when it came to allowing time off for genuine reasons (bereavement etc)

00.46.13

Helena was happy at work. She reasons that she wouldn’t have stayed for 32 years had she not liked it. However it was very tiring.

00.46.43

She hated doing certain jobs, like zips – a very bitty job. However, Helena enjoyed doing trouser legs – a nice long job. She also remembers sewing buttons on hundreds of pairs of trousers. She was feeling cocky because she was sailing through the work – until she remembered that she hadn’t sewn a spare button on the label.

00.47.45

Helena recalls how the Slimma Queen Beauty Competition was held every year at the Christmas dinner. (One year in the Ivy Bush, Carmarthen.)

Helena sees her 32 years at Slimma as an apprenticeship. She learnt things from more experienced workers and then she in turn passed skills on to other workers.

Helena recounts how her friend offered to sell her sewing shop in town. She turned down the offer because she was happy at the factory and would miss the company. However, a few months later, all the workers at Slimma were given 90 days notice. The factory was closing down.

Looking back, Helena realised she'd seen signs of change. Her friend, Cynthia (then, a manageress) brought foreign workers to the factory to learn the ropes. Helena now sees that was a sign that the work was going to be outsourced abroad. She cried for a week after being given her notice. Then she went to see Marian (her friend with the sewing shop). But it was too late – she'd already sold up. Undeterred, Helena found her another premises to rent and used her redundancy money to set-up her own business, which she still runs at the time of this interview.

All the other workers went their separate ways. Some went to work in Glangwili hospital (Carmarthen). Her friend Cynthia, opened a similar shop in Llandysul.

00.55.13

Helena remembers her time at Slimma/Dewhirst as a very happy period in her life. She very much enjoyed working there and learnt skills which have seen her in good stead in her own business.